

Bandić želi da krivac za sporu obnovu bude država, a država da to bude Bandić

Grad Zagreb mora voditi obnovu. Tako je bilo i u Austro-Ugarskoj nakon potresa 1880., tako je bilo u Skoplju i u Dubrovniku. A upravo je zato Grad već drugi dan nakon potresa trebao formirati stručno tijelo

- Večernji list - Hrvatska
- 23 May 2020
- Razgovaro Branimir Pofuk branimir.pofuk@vecernji.net
-

Andrija Mutnjaković jedan je od najznamenitijih hrvatskih arhitekata, a svjetsku slavu stekao je po svome najvažnijem i najvećem realiziranom projektu, Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci Kosova u Prištini. Fantastična zgrada uvrštena je prije nekoliko godina među devet

svjetskih čuda arhitekture za čije će se konzerviranje i održavanje svojim sredstvima pobrinuti slavna Zaklada Getty. Nažalost, mnogo je veća lista njegovih nerealiziranih projekata, poput biblioteka u Damasku i Teheranu, rascvjetanih lebdećih kuća u Hollywoodu ili splitske katedrale sv. Petra koja bi danas, da je na natječaju bilo prihvaćeno njegovo rješenje, sa svojim krovom koji se otvara i zatvara poput cvjetnih latica sasvim sigurno bila jedna od glavnih turističkih atrakcija Splita i Hrvatske.

Važan dio identiteta

Mnogi Mutnjakovićeви projekti i danas izgledaju poput futurističkih scenografija za znanstvenofantastične filmove, a kamoli prije pola stoljeća kada su nastajali, a zato ga i svjetske enciklopedije navode kao jednog od predvodnika kinetičke arhitekture. Premda mi uz smijeh tvrdi da u životu nije ništa radio, pa u radnoj knjižici nema upisan nijedan dan radnog staža, on je stvorio golem opus kao teoretičar i povjesničar arhitekture, autor velikih monografija i brojnih članaka koje je već kao student počeo pisati u časopisu Čovjek i prostor. Bavio se i edukativnom popularizacijom arhitekture i kulture stanovanja serijom televizijskih emisija od kojih je nastala i knjiga pod naslovom “Znamo li stanovati?”. Mirovanje, a kamoli umirovljenje, za njega očito nikada nije bila opcija. U HAZU već desetu godinu obavlja funkciju voditelja Hrvatskog muzeja arhitekture na Tuškancu, za čiju je revitalizaciju uvelike zaslužan, a lani je bio glavni pokretač i utemeljitelj, s nekoliko prijatelja i uglednih kolega, Akademije arhitektonske umjetnosti i znanosti Hrvatske.

Devedesetogodišnji akademik jedva je dočekao kraj strogih mjera izolacije, kojih se kao pripadnik rizične dobne skupine savjesno pridržavao, da može ponovno svaki dan iz svog stana u Amruševoj krenuti na posao u svoj atelijer na četvrtom katu (bez lifta!) jedne od najstarijih zgrada u Folnegovićevu naselju, u koju se uselio još 1964. godine. Tada je, kaže, s prozora imao pogled prema jugu sve do Karlovca. Tamo smo se ovih dana i susreli pa sam u višesatnom ugodnom razgovoru imao povlasticu uz vrhunskog predavača popuniti barem neke velike rupe u onom dijelu opće kulture koji bi kod svakoga obrazovanog čovjeka trebala popunjavati arhitektura. Bilo je dragocjeno samo pregledati i prelistati neke od velikih Mutnjakovićevih dvojezičnih monografija otisnutih u njegovoj vlastitoj nakladi i u raskošnim izdanjima Art Studia Azinović. Posljednja, koju je predstavio početkom ove godine, posvećena rimskom caru Dioklecijanu kao velikom graditelju koji je, osim u Splitu, ostavio još veći trag za svoje vladavine podignutih građevina širom carstva, od Rima, gdje su sačuvane njegove u cijelom carstvu najveće terme, pa širom Mediterana i Bliskog istoka, sve do Mezopotamije.

– Važno je znati da je i to dio našeg identiteta, a ne samo Dioklecijanova palača. Kada su se, primjerice, nedavno rušile dragocjene antičke građevine u Palmiri, nitko nije spominjao da je sve to podigao upravo Dioklecijan, koji je doista bio u svoje vrijeme poznat i po nadimku Dalmata, kako stoji i u naslovu ove knjige – rekao mi je autor s pravom ponosan na svoje posljednje djelo, plod višedesetljetnog zanimanja i bavljenja Dioklecijanovom arhitektonskom ostavštinom Dalmaciji i svijetu. Još neke od sličnih i jednako studioznih i raskošnih monografija Mutnjaković je posvetio papi Sikstu V., kao prvom velikom urbanistu, kao i opusima Lucijana Vranjanina i Jurja Dalmatinca. Ime Lucijana Vranjanina, kako ga je nazvao još Ivan Kukuljević Sakcinski, jednog od najznamenitijih talijanskih renesansnih graditelja, Mutnjaković je ovjekovječio i u imenu gimnazije koju je projektirao u Malešnici krajem 1980-ih. Sami učenici, koji je očito vole, kao i stanovnici tog dijela Zagreba, dali su joj nadimak Lucijanka. Za Mutnjakovićevo upućivanje u svijet arhitektura bila je kriva knjiga o ruskom arhitektu, slikaru i istaknutom predstavniku avangarde u dvadesetim godinama prošlog stoljeća Lisickom. Knjigu je u svojoj kućnoj biblioteci imao otac bliskog prijatelja iz

gimnazijskih klupa. Zajedno su je danima listali i zajedno su odlučili da će studirati arhitekturu. Prijatelj je bio Branko Hrs, arhitekt koji će, kako mi Mutnjaković kaže, poslije sagraditi pola Siska. – Mene nikada nije zanimao rad na fakultetu, smatrao sam da bih tamo gubio i rasipao previše životnog vremena, ne na predavanja, nego na ispite, sastanke, birokraciju – kaže arhitekt-umjetnik čiju su svestranost, višestruke talente i energiju još dok je bio student zapazili njegovi profesori i velikani poput Galića i Iblera. Oni su ga, praktički, natjerali i da suzdrži svoju kreativnu buntovnost i diplomira, pa neka onda radi što god hoće.

Prozvali su nas

Ono što Mutnjakovića također nije zanimalo bio je rad u nekom arhitektonskom birou, bilo vlastitom ili nekom drugom, premda su mu više puta nudili mjesta direktora. Sve bi to bilo ograničavanje njegove osobne i umjetničke slobode koja se realizirala kroz idejne projekte za koje je sam uvijek odabirao tehničke izvođače. Naravno, glavna i neizbježna tema, a uvelike i povod ovog susreta i razgovora, bila je situacija u Zagrebu nakon potresa. Osim što o toj temi može mnogo toga reći i kao autor knjige “Idealan grad”, Mutnjaković je sastavio i tekst koji je, nakon rasprave s ostalim članovima, novoosnovana Akademija arhitektonske umjetnosti i znanosti Hrvatske uputila kao svoj prilog raspravi o rješenjima koja se još uvijek traže. – Šest arhitekata članova u likovnom razredu HAZU premali je broj da bi se mogli sustavno baviti pitanjima i problemima arhitekture. Zato smo odlučili osnovati ovu našu specijaliziranu Akademiju da bismo se bavi

Na fotografijama većine novih oštećenih zgrada vidi se da se u gradnji nije poštovalo ono što zna svaki seljak, da se kuća na uglovima treba učvrstiti armiranobetonskim stupovima. Štete u potresu najvećim su dijelom nastale od srušenih dimnjaka koji su porušili krovove, od kojih većina još ni danas nije popravljena. I svi očekuju da će im to država popraviti li ne građevinama i građenjem, već promicanjem arhitekture kao znanosti, umjetnosti, ideje, kreacije. Možda se čak ni u ovu problematiku nismo trebali upuštati jer smo ionako odlučili da se nećemo baviti konkretnim lokalnim problemima bilo kojega grada, pa tako ni Zagreba. Ali, kako su nas prozivali zašto se ne javljamo, odlučili smo ponuditi i svoje razmišljanje koje je više na razini principa, naznake vizionarskog smjera – objašnjava akademik Mutnjaković. No, osim vizija koje su, zapravo, sasvim izvediva rješenja poput regulacije toka rijeke Save izgradnjom nekoliko mini hidrocentrala ili pretvaranja otpada u energiju u spalionici koja bi bila nova gradska atrakcija, mišljenje ove skupine arhitekata donosi i sasvim konkretne prijedloge. U prvom redu, oni se rezolutno zalažu za očuvanje dosadašnjeg vizualanog identiteta stare gradske jezgre koja je upravo takva kakva jest sve privlačnija i turistima. Ali, kako mi i u razgovoru ponavlja Mutnjaković, hitno treba pristupiti pretvaranju svih gradskih tavana u stambene ili poslovne prostore. On mi i, crtajući na papiru debelom olovkom, koju ne ispušta iz ruke, demonstrira kako se uređenjem potkrovlja učvršćuje statika cijele zgrade, pa tako i krov, a osobito dimnjaci čija se zapuštenost pokazala najpogubnijom u nedavnom potresu. Kao što je uvijek sačuvao nezavisnu poziciju u svojoj profesiji i struci, Andrija Mutnjaković se još distanciranije drži daleko i od svake politike. Nikada nije bio član nijedne stranke i sve što govori ima uporište samo u struci bez obzira na to tko je na vlasti, kako u gradu tako i u državi. Ali, svoje mišljenje itekako ima o politici koja se upliće u stvari o kojima bi trebala odlučivati struka, koja je u posljednjih trideset godina kod nas potpuno, uvjeren je akademik, marginalizirana.

Nije trebalo čekati zakon

– Nekada je svaki grad morao imati savjetodavno tijelo arhitekata, a gradonačelnici su sa strepnjom očekivali arhitekta koji bi im donosili prostorne planove. A danas urbanizam više ne postoji jer ga rade ekonomisti i pravnici, a prostorni planovi nastaju u malim biroima, zapravo kuhinjama u kojima sjedi jedan čovjek s kompjutorom. Ja ovo karikiram, ali ta karikatura nije daleko od stvarnosti. Danas arhitekt dođe gradonačelniku i ispunjava mu želje stavljajući zelene, plave i crvene točke u prostorni plan i tako se planiraju cijela naselja – kaže akademik.

Ali, odgovornost je i na građanima. Brzo je prihvatio moju sugestiju da bi se njegovo nekadašnje edukativno pitanje “znamo li stanovati” danas moglo postaviti i u obliku “znamo li posjedovati”. – Svi stanari koji su ni za kakav novac otkupili svoje stanove još uvijek razmišljaju o stanovanju na bazi socijalizma. Nikoga ne osuđujem, i ja spadam među one koji su po nekoj besmisleno niskoj cijeni otkupili stotruko vrednije stanove. Ali, neshvatljivo mi je da se ti ljudi sada još bune što to moraju održavati, dok je svakom tko ima vlastitu kuću jasno da je to njegova dužnost. Štete u potresu najvećim su dijelom nastale od srušenih dimnjaka koji su porušili krovove od kojih većina ni danas nije popravljena. I svi očekuju da će im to država popraviti. A ono što je država trebala odmah napraviti bilo je da kod nekoliko banaka osigura i omogući kredite pod određenim posebnim uvjetima na koje bi imali pravo svi čije je vlasništvo oštećeno u potresu. Većina stanara u zgradama takve bi kredite mogla vraćati samo da udvostruči iznos pričuve. Ali to se nije napravilo, a ja mislim da znam i zašto. Zato što država želi da krivac bude Bandić, a Bandić želi da to bude država. A za takvo što jednostavno uopće nije trebalo čekati zakon koji uopće i ne govori ništa o financiranju. Ako ste čitali Iljfa i Petrova, znat ćete što je to pucetologija. Rugajući se birokratiziranoj znanosti, udarili su temelje pucetologiji koja nabroja kakvih sve boja, oblika i od kakvih materijala mogu biti puceta. Upravo takav je i ovaj prijedlog zakona o obnovi Zagreba. Čista pucetologija, nekorisno birokratiziranje cijelog procesa – rezolutan je Mutnjaković. Tvrdi da su dimnjaci uglavnom pali samo na zgradama starijima od sto godina koje uopće nisu održavane, a ljutit je i na vlasnike novih kuća koje su stradale u podsljemenskoj zoni.

Ne može se sagraditi škola

– Na fotografijama većine tih zgrada jasno se vidi da se u gradnji nije poštovalo ono što odavno zna svaki seljak, da se kuća na uglovima treba učvrstiti armirano-betonskim stupovima. A sada se čude što su im se zgrade raspale. Utoliko je Bandić bio u pravu kada je rekao da su građani uvelike sami krivi za štete, ali isto je kriv i Grad što je prešutno dopustio toliku divlju gradnju objekata koji očitito ne ispunjavaju uvjete da uopće dobiju građevinsku dozvolu. A i prešutna dozvola je dozvola – kaže arhitekt čiji posljednji projekt fantastičnog stambenog objekta pod nazivom Zelendvor već dvije-tri godine stoji kao velika rupa puna vode na Trešnjevci, nasuprot Tvornici duhana Zagreb. No, to je već stvar sporog pravosuđa koje godinama ne rješava spor njegova investitora i banke koja se povukla iz projekta.

– U svakom slučaju, dobro je da se rupa duboka tri etaže napunila vodom pa se gradilište neće urušiti – okreće na šalu arhitekt koji u međuvremenu u Žepču završava veliki moderni školski centar koji tamo grade salezijanci, katolički red posvećen školstvu i odgoju mladih s kojim Mutnjaković odavno blisko surađuje.

– U Hrvatskoj se više ne može sagraditi takva škola s toliko prostora za učenike zato što salezijanci imaju vlastite standarde gradnje koji su znatno iznad naših – kaže graditelj koji je istom redu već podigao i školu u Rijeci, a kaže da su mu upravo oni omogućili i mnoga studijska putovanja u Rim, koje je mu je jedno od glavnih mjesta nadahnuća i istraživanja

povijesti arhitekture. No, na kraju razgovora vraćamo se potresenom Zagrebu i njegovoj obnovi čiji nositelj mora biti Grad, tvrdi Mutnjaković.

– Mi smo svojim dopisom htjeli afirmirati Grad Zagreb kao nositelja obnove. Nas se ne tiče politika i tko je gradonačelnik, ali Grad Zagreb to mora voditi. Tako je bilo i u Austro-Ugarskoj nakon potresa 1880., tako je bilo u Skoplju i u Dubrovniku. A upravo je zato Grad već drugi dan nakon potresa trebao formirati stručno tijelo. Naglašavam, stručno tijelo sastavljeno u prvom redu od arhitekata, dok predloženi zakon o obnovi govori o dekorativnom tijelu od četrdeset ljudi, mahom činovnika, predstavnika svih ministarstava. Zakon uopće ne zna što znači obnova, kao što se čini da ni naša država više uopće ne zna razliku između dvije struke: arhitekata i građevinara koje ovaj zakon stavlja u prvi plan – kaže arhitekt-vizionar bez podcjenjivanja kolega građevinara, ali jasno objašnjavajući koliko su arhitekti svestranije obrazovani i koliko je njihova odgovornost veća, pa čak i pred zakonom za svaki projekt koji se izvodi.